

16. ÅRG. No. 1

VINDAR

VIDAR

NORDISK TIDSSKRIFT FOR
ÅNDSVIDENSKAP

16. ÅRGANG NR. 1 JANUAR 1931

UTGITT AV VIDAR-FORLAGET

Utkommer 1931 med 10 hefter à 40—48 sider.
I juli og august kommer intet hefte.

INNHOOLD:

Nytaar.....	Johs. Hohlenberg	1
To indtryk fra en Rejse i Grækenland. II. Delphi ..	Johs. Hohlenberg	10
Misteltenen		19
Om raceproblemet.....		29
Tidssymptomer		34
Bøger		39

I norske artikler vil rettskrivningen af 1917 bli fulgt i alle tilfelle hvor forfatterne ikke uttaler særlige ønsker.

REDAKTION:

JOHS. E. HOHLENBERG
Valbygaardsvej 48
Kjøbenhavn.
Telefon: Valby 961 y.

Hoved-Ekspedition for annoncer og abonnement:
Oscargate 10, Oslo,
telef. 64853

Abonnementspris kr. 10.00 pr. årg.
(til utlandet porto 2 kr.)
Enkelte hefter kr. 1.00 pr. stk.

Annoncepriser:

1/8 side.....	kr. 15,00 pr. nummer
1/16 "	" 8,00 "
1/32 "	" 4,00 "

NYTAAR

Af Johannes Hohlenberg.

Over hele verden taler man ved aarsskiftet om kriser og problemer, og prøver at trøste sig med at nu maa krisen snart være forbi, — nu maa vi være naaet bunden og kan begynde at gaa opad igen. Men for den der ikke nøjer sig med illusioner synes stillingen mere haabløs end nogensinde, — ikke fordi der ingen udveje findes af den saakaldte „kriser“, men fordi man intetsteds i verden ser det ringeste tegn paa at menneskene overhovedet har nogen klar bevidsthed om hvad der foregaar. Overalt søger man dels ved teoretiske overvejelser og dels ved ydre praktiske foranstaltninger at faa tingene til at gaa som man ønsker det, og finder dog bestandig, at selv de klogeste teorier og de bedst udtænkte forholdsregler i bedste fald forbliver uden virkning og ofte forværrer forholdene ligesaa meget som de allermest taabelige og kortsynede.

Grundfejlen ligger i den almindelige anskuelse, at vi i de ydre forhold har noget objektivt, som kommer i stand uden menneskers medvirkning, og som følger love som menneskene blot kan lære at kende og rette sig efter, men ikke have nogen indflydelse paa. Man hører jo ofte betegnelsen „naturlove“ anvendt paa disse forhold. Og dog er det ikke saaledes. Selv i forhold til den egentlige natur, hav og luft, vejrlig og lignende, er mennesket ikke en udenforstaaende, han er ikke alene i fysisk henseende sammenhængende med og afhængig af sine omgivelser, ogsaa som aandsvæsen er han en del af naturen, og det der foregaar i naturen, og som vi udtrykker i det vi kalder naturlove, er en afspejling af menneskets aandelige tilstand til enhver tid. De har fælles udgangspunkt og er paa en maade to sider af den samme sag. Naar den aandelig-sjælelige konstitution bliver anderledes, forandres forholdet til naturen, og naturen tager sig anderledes ud og aabenbarer andre sider end før. Kun en intellektualistisk tid som vor finder abstrakte naturlove i moderne forstand, fordi vor erkendelse kun strækker sig til tingenes overflade.

Vi har i de sidste par hundrede aar betragtet os selv som staaende fuldstændigt isoleret overfor verden uden om os, kun forbundet

med den gennem vore iagttagende sanser og vor ræsonnerende fornuft. Men vi har andre sider i os, som ogsaa har deres tilsvarende i verden udenom os. Vi er blot foreløbig ikke i stand til at genfinde det i os, som vi kalder sjæl og aand, i den ydre natur. Kunde vi det, da vilde vi se, at der bag den tilsyneladende mekaniske aarsags-sammenhæng i naturen, som synes os den højeste og endelige forklaring af fænomenerne, fordi den tilfredsstillert vort intellekt, skjuler sig ganske andre sammenhænge, at der bag de tilsyneladende blinde og menneskeligt set indifferente naturprocesser ligger moralske impulser, verdensomspændende tanker og kosmiske formaal, som vi blot ikke er i stand til at se, saa længe vi ikke har løst den trolddom der binder de tilsvarende dele af vort eget væsen. Hvis vi kunde trænge frem til de sjælelige og aandelige urbilleder i os selv og hæve dem op i bevidstheden, vilde de med det samme vise sig for vort blik ved betragtningen af tingene i den ydre verden. Vi vilde da ikke kunne tale om blinde naturlove, men vilde se at de er naturens uundgaaelige svar paa alle spørgsmaal som formuleres ud fra intellektet alene. Saa længe vi betragter moral, religion, metafysik, kort sagt alt det i os, som rækker ud over det rent iagttagende og ræsonnerende, som subjektiv ideologi og uvirkelighed, saa længe kan naturen kun vise os sin overflade og ikke sit dyb.

Naar denne intellektualisme kun øves overfor den ydre natur, føles utilstrækkeligheden ikke umiddelbart som konflikt. Vi kan naa til en høj grad af forstandsmæssig beherskelse af naturen, som i den moderne teknik, og dog en tid lang bevare vort sjæleliv nogenlunde beskyttet og uberørt. Men der kommer et punkt da dette ikke længere er muligt, og ved dette punkt staar vi nu. Her begynder „krisen“. Den fremkommer, naar følgerne af den rent intellektuelle betragtning af verden griber ind paa omraader som tilhører det sjælelige og aandelige i os. Naar det forlanges at det enkelte menneske skal indrette sine fordringer og behov efter flertallets, fordi de derved kan tilfredsstilles mest økonomisk, saa kan det taales saa længe det gælder rent materielle ting, men ikke naar fordringerne udstrækkes til at omfatte sjælelige og aandelige behov. Naar det forlanges at vi skal indordne os under en samfundsorden der er

skabt ud fra rent materielle forstandsmæssige betragtninger, om de end er nok saa logisk uangribelige, saa reagerer vi og gør oprør. Her ligger grunden til de sociale vanskeligheder og kriser i vor tid. Der findes systemer nok, klogt gennemtænkte, logisk uigendrive- lige, teoretisk aldeles overbevisende systemer, som dog ikke nytter det ringeste, selv om de blev gennemført, fordi de ikke er udsprun- get af en erkendelse af hele mennesket, men kun af mennesket som intellekt. Det er ikke skarpsindighed der mangler, men erken- delse. Spørgsmaalet om løsning af den sociale krise, og dermed af hele det sociale problem, er et erkendelsesspørgsmaal, et spørgs- maal om bevidsthedsudvikling. Udfra den intellektuelle bevidst- hedsform, som er den herskende endnu i vore dage, er det simpelt- hen uløseligt. Det forudsætter en udvikling af bevidstheden, som drager andre kræfter end de rent intellektuelle op i den klare be- vidstheds og erkendelses lys. I den henseende er det rigtigt, som det saa ofte siges, at menneskene først maa blive anderledes, før en tilfredstillende social ordning kan findes, — ikke at de maa blive bedre, men at de maa naa til et højere erkendelsestrin, til en helt anden forstaaelse af dem selv og deres stilling i verden. Og dette betyder ikke en resigneret indrømmelse af det haabløse i at drøm- me om bedre tilstande. Denne nye erkendelse er nemlig allerede tilstede hos ikke faa og banker hos mange saa haardt paa porten, at den ikke længe vil kunne holdes ude. Her ligger grunden til den krise som vi alle kan se. Her staar den egentlige kamp: mellem de mennesker i hvis sjæle den nye erkendelse er ved at bryde frem, men som endnu ikke er sig helt bevidst hvad der er foregaaet og foregaar i dem, og dem som endnu intet kender til en saadan for- vandling, og som fremdeles tror at kunne løse problemet med teo- rier og metoder der er grundet paa fortidens tanker og erfaringer.

I dette modsætningsforhold ligger den virkelige grund til vor tids politiske og sociale konflikter, ligefra nationalitetsproblemet til arbejdsløsheden, og det tragiske viser sig deri, at der endnu ikke i noget af de forslag eller forsøg som fra officiel side, fra stats- mænd eller paa anden maade repræsentative autoriteter, er frem- sat eller gjort for en forbedring af forholdene, har aabenbaret sig det ringeste spor af en saadan ny erkendelse eller overhovedet

* DEN MODERATE TEKNIKK

nogen anelse om at tiden er blevet en anden, og at menneskeheden staar umiddelbart overfor et skridt fremad i bevidsthedsform og derfor i erkendelse, som vil kræve ganske nye og hidtil ukendte politiske og sociale former og en ganske anden social struktur end den der hidtil har raadet i vore samfund. I vanskeligheden eller umuligheden for denne nye erkendelses bærere af at gøre sig gældende under de nuværende politiske former, enten de er parlamentariske eller diktatoriske, ligger det egentlig tragiske. Øjeblikket er nemlig kommet, da det kan blive skæbnesvangert at vente blot et aar eller en maaned. Og dobbelt tragisk bliver det, fordi den som kan tale om disse ting utvivlsomt ogsaa vilde blive forstaaet, hvis hans ord blot kunde blive hørt. Der er sjæle nok, hos hvem erkendelsen ligger saa nær under overfladen, at der kun behøves et ringe stød for at den skal bryde igennem, og hvor den vilde bryde igennem, hvis der ikke fra alle sider gennem presse og offentlig mening, ad alle de veje hvor menneskers meninger og tænkekemaade formes, gjordes alt hvad der kan gøres for at hindre det. Og hvori bestaar denne fundamentale erkendelse? den bestaar i en anden oplevelse hos den enkelte af hans eget sjælelig-aandelige væsen, en anden bevidsthedstilstand, end den der før har været den almindelige hos mennesker. Det er den bevidsthedstilstand som har faaet et ensidigt udtryk i den moderne teknik, og som denne til gengæld tvinger menneskene til at opretholde. Dens kendetegn er klarhed og præcision. Tekniken kræver af den der vil beherske den, baade som skaber og som bruger, en gennemført bevidsthedsklarhed, som lyser op i de mindste kroge og ikke lader nogen enkelthed ligge ubelyst. Hvor denne klarhed ikke findes, tager teknikken magten og gør menneskene til slaver. Men denne bevidsthedsklarhed har man foreløbig kun bragt i anvendelse i betragtningen af den uorganiske natur. Naar det galdt forstaaelsen af det levende, har tanken ikke haft kraft til at gøre det afgørende spring, men er som en hest foran en forhindring veget tilside, enten idet man uden videre overførte de tilvante metoder paa det nye omraade uden at give dem den fornødne omdrejning op i et højere plan i spiralen, eller idet man faldt tilbage til mystiske forestillinger, som paa et tidligere bevidsthedstrin havde været fyldest-

x PROF. STARCKE
& H.S. MAINE

gørende men som netop ikke havde den klarhed som krævedes af den nye bevidsthedsform. Det sidste er for eksempel tilfældet der hvor individualpsykologi forsvinder i arvelighedsmystik, og overhovedet alle vegne hvor det enkelte menneske ikke søges forstaaet ud fra sig selv men fra blods- og gruppesammenhænge, altsaa i alle kommunistiske og nationalistiske og dermed beslægtede dogmer. Det første er tilfældet der hvor man mener at kunne organisere menneskeligt samliv ud fra formentlige sociale naturlove. Det er denne ensidige og ufuldkomne erkendelse der forleder samtlige jordens politikere til den tro, at man kan tage udgangspunktet i en regulering af de økonomiske forhold, det vil sige i en ordning af menneskets forhold til den ydre natur, udfra en betragtning der i mennesket kun ser et villieløst produkt af ydre natursammenhænge. Det tragiske i denne manglende erkendelse kommer særlig stærkt frem hos saadanne aander, som instinktivt føler det umulige heri og kæmper derimod, men som dog erkendelsesmæssigt staar paa akkurat samme standpunkt som de modstandere de bekæmper. Et typisk eksempel herpaa er afdøde professor Starcke, som var en af de ivrigste forkæmpere for social retfærdighed i Danmark. Han skriver for eksempel følgende i sin bog „*Lovene for Samfundsudviklingen og de sociale Idealer*“: „Et Studium af Samfundenes Historie, som Sir Henry Sumner Maine grundlagde, var fra første Færd behæftet med den Fejl, at det aabnede saa stort et Spillerum for alle Slags Hjælpeforklaringer. Biologiske og psykologiske Konstruktioner hindrede Forskerne i at se rent objektivt paa den sociale Proces. Dette var ganske naturligt, fordi de sociale Fænomener jo afløber paa en Undergrund af menneskelig Bevidsthed, og deres Forløb derfor maa være biologisk og psykologisk muligt. Men hvad der saaledes er muligt er endnu ubestemt. Hvilke af Mulighederne der skal komme til Udfoldelse, kan ikke erkendes ud fra de biologiske og psykologiske Love; de er alle biologisk og psykologisk mulige, og det bestemmende maa derfor søges udenfor dem i det Milieu, som øver sin Indflydelse paa Individerne. Dette Milieu kan kun være Samfundet, det har som saadant sine egne Love og udvikler sig ikke som en Følge af Menneskenes Ideer men som en Aarsag til dem. Samfundsviden-

11921

x

skaben maa være en fuldkomment objektiv Videnskab, der studerer Samfundslivets Former og Forandringer, som Naturforskeren studerer Tingene. Ethvert socialt Fænomen maa have sin Forklaring i andre sociale Fænomener, som enhver Bevægelse maa have sin Forklaring i andre Bevægelser." En saadan udtalelse viser tydeligt hvad det er for en erkendelse der mangler, og hvis mangel gør alle den slags sociale betragtninger ufrugtbare. Indenfor de erkendelsesgrænser hvor den bevæger sig, eller rettere paa det bevidsthedstrin hvoraf den er udsprunget, er den ganske vist rigtig. Men utilstrækkeligheden bliver klar, naar man i den sidst citerede sætning skyder *mennesket* ind. En bevægelse i den materielle verden udenfor mennesket kan forklares udfra andre bevægelser (i hvert fald er man kommet overens om at lade en saadan „forklaring“ gælde som fyldestgørende), men en bevægelse som udgaar fra et menneske, eller som et menneske selv udfører forklares ikke udfra nogen anden bevægelse. Og ligesaa lidt lader et socialt fænomen sig forklare udfra andre sociale fænomener. Denne betragtningsmaade er kun mulig for den som ikke regner med hele mennesket. Professor Starcke karakteriserer den meget tydeligt gennem de ord han bruger. Den menneskelige bevidsthed er for ham „biologisk“ og „psykologisk“ bestemt, det vil sige udtømmende karakteriseret ved begreberne „liv“ og „sjæl“. Men et menneske har ogsaa „aand“. At betragte ham alene biologisk og psykologisk er at betragte ham som et dyr. Ogsaa dyrene har liv og sjæl. Det der her betegnes som „aand“ er netop det der gør mennesket til noget andet og mere end et dyr. Men denne erkendelse kan ikke formidles gennem en betragtning af noget som helst udenfor mennesket, fordi menneskebevidstheden er det eneste punkt hvor aanden aabenbarer sig. Man kan iagttage den døde natur, man kan iagttage planten, og man kan iagttage dyret, og hos dem alle finde elementer til forstaaelse af mennesket. Men hele mennesket finder man ikke. Det væsentlige, det som gør mennesket til menneske, finder man ikke ved betragtning af noget ydre men kun gennem en indre erkendelse af sit eget væsen. I menneskeandaen ligger det midtpunkt, det „bestemmende“, som professor Starcke med rette ikke finder i det biologiske og det

psykologiske, og som han derfor, da aanden er ham ubekendt, søger udenfor mennesket i det milieu han kalder samfundet, og som han tillægger ideskabende evne.¹) Denne indre oplevelse af menneskeaanden som selvstændigt ideskabende væsen („*creator spiritus*“) er indholdet af den nye erkendelse som er ved at bryde frem i vore dage. Den sjælelige form hvori den giver sig udtryk, er den tilstand der andetsteds er blevet karakteriseret som bevidsthedssjælen (se bl. a. artikelen *Nationalisme før og nu* i *Vidars* decembernummer). Den aandskerne som herigennem kommer til bevidsthed, maa nødvendigvis leve i bestandig kamp mod alle saadanne ydre former og foranstaltninger, som udspringer af en manglende erkendelse af dens væsen og et naturforsker-mæssigt studium af samfundslivets formér og forandringer. Her ligger kilden til vor tids sociale uro, som aldrig vil kunne komme til ro selv gennem en nok saa gennemført erkendelse af de saakaldte sociale naturløve men alene ved en erkendelse af mennesket, som rækker ud over biologi og psykologi.

At en saadan ny bevidsthed er ved at opstaa i menneskene, er noget som naturligvis ikke paa almindelig maade kan bevises, saa lidt som den kan gøres til genstand for direkte objektiv iagttagelse. Af dens fremgang er udviklingen i fremtiden afhængig. I samme grad som den voxer frem svinder nemlig de støtter og ydre former, som udefra har holdt menneskene oppe. Samfundsorganismen udvikler sig ikke længere uden menneskenes hjælp. Hvis der ikke fra menneskeaanden tilføres den nye ideer, stivner den eller falder fra hinanden. Vi er daglig vidne til saadanne symptomer, hvis virkelige natur slet ikke kan forstaas undtagen udfra en ny bevidsthedstilstand som den her omtalte, fordi kun den afslører sammenhænge i tingene, som slet ikke ses ved en blot intellektuel betragtning. Derfor stiller det sociale problem sig for en saadan bevidsthed paa en helt ny basis.

Det er paa denne erkendelses grundlag at den sociale tanke, der betegnes som „samfundsorganismens tregrening“ („*Die Dreiglied-*

¹ En prøvelse af udtrykkene er nok til at vise det ganske substansløse i en saadan tankegang. Samfundet er „aarsag“ til menneskenes ideer! ordene har mistet al betydning og er blot „ord“.

derung des sozialen Organismus"), i sin tid blev formet af Rudolf Steiner, (se Bogen *"Die Kernpunkte der sozialen Frage in den Lebensnotwendigkeiten der Gegenwart und Zukunft"*, Stuttgart 1919). Det som adskiller denne sociale impuls fra alle andre er den fundamentale erkendelse af det menneskelige aandsliv som den eneste kilde til nye ideer og i det hele til fremskridt og udvikling. Derfor betragter den aandslivets frigørelse fra enhver afhængighed af det politiske og økonomiske liv som en af de væsentligste nødvendigheder. (Naturligvis er hermed ikke ment, at aandslivet ikke behøver det økonomiske og delvis ogsaa det politiske liv som støtte og grundlag for sin udfoldelse. Men der menes at det ikke i sit indhold, i sine formaal og midler, kan lade sig bestemme af andre hensyn end sine egne, at altsaa det ganske almindelige ræsonnement, at den der betaler ogsaa har ret til at bestemme, paa dette omraade ikke har nogen som helst gyldighed). Det er ikke tilstrækkeligt at betragte aandslivet som noget der ogsaa har sin berettigelse, og at opfordre menneskene til ikke at forsømme deres aandelige udvikling. Derved bliver aandslivet blot en sideløbende strømning, der mere eller mindre affinder sig med livets haarde nødvendighed og er ude af stand til at aabenbare sig i sin egentlige virkelighed og frugtbarhed. Først naar det virkelig er blevet stillet frit og ikke længere behøver at modtage sine existensmuligheder af det økonomiske og politiske livs naade, hvorefter følger forpligtelse til at tjene disse to despoters interesser, kan det naa til at vise hvad det virkelig formaar: at skabe en ny erkendelse af alle tilværelsens forhold helt ud i de mest dagligdags praktiske forhold, af kapitalens virkelige natur, af pengenes væsen, af produktionens og forbrugets hemmeligheder, af teknikens mening, af nationers og racers natur og mission, af menneskebevidsthedens udfoldelse gennem opdragelse og undervisning, af kunstens betydning og mange andre ting. Ingen af alle disse ting er nemlig tilfældige ydre, fra mennesket løsrevne foreteelser eller udslag af uforanderlige naturlove, men er til enhver tid afhængige af menneskets erkendelse og rummer muligheder for fremgang og forfald, liv eller død for menneskeandaen. Men derfor kan der fra en saadan erkendelses synspunkt heller ikke være tale om at ud-

arbejde systemer eller at opstille partiprogrammer. Ligesaa lidt som det for en kunstner kommer an paa fra begyndelsen at binde sig til en fastlagt plan men paa at finde et grundlag hvorpaa hans skabende fantasi kan arbejde frit, kan det udfra denne erkendelse komme an paa at binde sig til bestemte programmer men kun paa at finde et udgangspunkt, hvorfra det overhovedet er muligt at komme videre. Der er derfor ingen grund til at glæde sig for meget over, at for eksempel en erkendelse som den af nødvendigheden af en adskillelse mellem det politiske og det økonomiske liv, som er en af de hovedfordringer der for ti aar siden formuleredes af Rudolf Steiner, nu synes at paatvinges af selve de ydre forhold, (hvor glædelig end en saadan erkendelse i og for sig kan synes at være). Den er blot et udtryk for at den omtalte uddybelse af bevidstheden virkelig kræves af udviklingen, men ikke for at den er gaaet op for et større antal mennesker som indre erkendelse. Det det kommer an paa er at en saadan erkendelse ikke paa ydre maade fremtvinges af forholdene, men er et resultat af en indre bevidsthedsforvandling. Er det ikke tilfældet, kan den ligesaa godt føre til fordærv som til fremgang. Det er overfor en social bestræbelse ikke det vigtigste at spørge: hvilke punkter og planer har den paa sit program? men: af hvilken bevidsthedstilstand udspringer den? hvilken art erkendelse ligger til grund for dens formuleringer? alt vil afhænge af om et tilstrækkeligt stort antal mennesker naar frem til denne nye bevidsthedsform og den dermed følgende erkendelse. Men forud for selve erkendelsen gaar erkendelsen af dens mulighed og dens nødvendighed. Og vejen til den staar allerede nu aaben for alle mennesker. Af den vil det afhænge om menneskeheden skal komme videre eller sættes tilbage i sin udvikling for aarhundreder. Der er magter nok der vil hindre menneskeaaanden i at gøre det skridt fremad i bevidsthed, som er nødvendigt, og holde den fast i gamle former. Kommunisme, fascisme, nationalisme, romersk katolicisme og amerikansk kapitalisme virker alle trods tilsyneladende indbyrdes modstrid mod dette maal. Kun resterne af den gamle demokratiske liberalisme danner endnu i enkelte af Europas lande et svagt bolværk derimod. Men det vil efter alt at dømmes snart være brudt. Da

har menneskene kun den nye livsfølelse og den erkendelse at støtte sig paa, som de kan hente ud af deres egen bevidsthed.

TO INDTRYK FRA EN REJSE I GRÆKENLAND

Af Johannes Hohlenberg.

II. Delphi.

Med fire Timers Jernbanerejse og tre Timer Automobil naar man fra Athen til Delphi. Den sidste Del af Vejen fører over Parnasset gennem snævre Bjergpasser og langs med dybe Afgrunde ned til Havet, derfra atter op ad Bjerget, hvor Ruinerne af Apollons gamle Helligdom ligger paa en Skraaning omsluttet af lodrette Fjeldvægge. Kommer man dertil om Eftermiddagen, ligger Ruinerne i gyldent Sollys, der fremhæves af den mørke Bjergkløft bag dem, hvor den kastalske Kilde pibler frem i sit Bassin under et fremspringende Klippetag.

Her i Delphi er Indtrykket endnu mere kaotisk end i Eleusis. Ruinerne tager sig ud som et uoverskueligt Stenbrud uden nogen som helst Orden. Over en Flade af 20000 m² ligger der strøet Fundamenter og Stumper af Søjler og andre Bygningsdele. Ikke en eneste Bygning staar endnu opret fra gammel Tid. Kun Athenernes Skatkammer er genopført af de gamle Sten. Indtil 1893 laa alt under Jordens Overflade, og Landsbyen Kastri var bygget over det. Siden da er der, særlig af franske Arkæologer, gjort et meget stort Arbejde for at grave det ud og finde en Orden i det tilsyneladende Kaos, og der er indrettet et lille Museum af de fundne Kunstværker. Man kan i disse Udgravningers Historie finde et typisk Exempel paa den sindssvage Sammenblanding af hverandre uvedkommende Hensyn, som fremdeles raader i offentlige Sager. De franske Udgravere kunde længe ikke komme til, fordi den græske Regering til Gengæld for Koncessionen forlangte at Frankrig skulde ophæve sin Indførselstold paa Korender, og først da Amerikanerne truede med at tage deres Plads, lykkedes det at finde en Ordning der sikrede Frankrig Initiativet.

Det er ikke nogen let Opgave at skaffe sig et Overblik over Delphi og hvad Delphi betyder i Verdenskulturens og Menneskeandens Historie. I den vidtløftige Litteratur der findes om disse Ting faar man meget at vide om Ruinerne, — der findes Arkæologer der har drevet det til at kunne tidsfæste hver funden Skulptur-rest indenfor et bestemt Aarti (om ikke rigtigt, saa dog galt), — men saa godt som intet om det som dog var Stedets egentlige Mening og Existensberettigelse, om selve Oraklet og dets Væsen. Man støder ofte i saadanne Værker paa en besynderlig Modsigelse. Delphi var gennem mere end et Aartusinde det religiøse Midtpunkt for hele den daværende Kulturverden, alle Grækenlands Stater havde deres Repræsentanter og Votivbygninger her, uhyre Skatte blev hobet op, og fra alle Lande søgte baade Fyrster og almindelige Mennesker Raad og Trøst i Oraklets Ord. Og Grundlaget for alt dette skulde kun være nogle listige Præsters Udnyttelse af et stakkels halvforrykt Kvindemenneskes hysteriske Anfald! Det er nemlig den Anskuelse der mere eller mindre klart udtalt ligger til Grund for den videnskabelige Betragtning af Delphi. Urimeligheden er saa stor, at kun en forudfattet materialistisk Dogmatisme kan gøre at den ikke føles. Men det er paa den anden Side meget vanskeligt at sige hvad her virkelig foregik. Det hjælper ikke stort at henvise til vor Tids Erfaringer med Medier. Der lever i dem kun en degenereret Rest af det som aabenbarede sig gennem Oldtidens Sibyller. Rudolf Steiner har engang (i sin Foredragscyklus *Christus und die geistige Welt*, Leipzig 1913) skildret disse Aabenbaringer som en Rest af gammel umiddelbar kosmisk Viden, som med uimodstaaelig Magt brød frem af Sjælen hos de Kvinder vi kalder Sibyller, og som var en Slags Aabenbaring af det Aandsindhold der levede i Naturelementerne, Jord, Vand og Luft. Det var Udtryk for en ganske anden Bevidsthedstilstand end den der nutildags er mulig, og som mistede sin Berettigelse ved Kristi Inkarnation paa Jorden. Blandt de Udtalelser vi kender af den delphiske Sibylle, Pythia som vi plejer at kalde hende, er der enkelte der synes lidet træffende, naar de sammenlignes med de Begivenheder de angik, og de noteres med Forkærlighed af vor Tids Historikere som Bevis for hele Orakelvæsenets Intethed; men om de sande og

træffende taler man mindre, skønt de sikkert har været i overvældende Majoritet. Hvorledes skulde ellers Oraklet have kunnet bestaa og opnaa den uhyre Autoritet som det havde? og hvad taler de talløse Votivøjler, Trefødder, Templer, Statuer, Relieffer og Inskriptioner om, hvis det ikke er om Oraklets Sandfærdighed? at lade alt dette bero paa Overtro og Præstebedrag er en saa fantastisk Forklaring, at den stempler sig selv som umulig.

Det er udfra den Tilstand hvori Apollotemplet nu befinder sig ganske umuligt at danne sig en Forestilling om hvorledes Oraklet var indrettet. Man finder ganske vist Fundamenterne af et lille Rum hvor Pythia skal have siddet paa sin Trefod, og hvor de der ønskede at stille hende Spørgsmaal blev lukket ind, men af Klippepalten hvor Kassotiskilden skal have løbet, og hvorfra de bedøvende Dampe steg op, som satte hende i den profetiske Tilstand, er der intet Spor tilbage. Om den er udslettet ved et Jordskælv eller om den aldrig har eksisteret, som nogle Arkæologer hævder, er ikke godt at vide. Hele Terrainet er blevet saa grundig ødelagt, baade af Naturkatastrofer og af Menneskehaand, at det er umuligt at komme til nogen klar Forestilling om hvorledes her engang saa ud.

Der findes imidlertid foruden det gamle ogsaa et moderne Delphi, som ikke er uden Interesse. Jeg kom i Begyndelsen af Maj til Delphi for at overvære et Par Festspilopførelser af Aiskylos Dramaer, som finder Sted hvert tredje Aar, og som i Aar fandt Sted for anden Gang. Initiativet til disse Opførelser, som samler Mennesker fra alle Jordens Lande, udgaar fra en omfattende Bevægelse som er grundet af den græske Digter Angelos Sikelianos under Navnet „*le mouvement de Delphes*“. Hans Tanke er her at skabe et frit internationalt Universitet med Lærestole i forskellige Videnskaber og Kunster, som kan tjene som et overnationalt folkeforbindende kulturelt Organ. Det er lykkedes ham at samle en Patronatskomite af bekendte Mænd fra alle Lande. I Frankrig har han for Exempel Navne som Gabriel Boissy, René Puaux, Pierre de Nolhac, i Amerika de to Harvardprofessorer Gulich Burton og Weir Smyth, i England Gilbert Murray, i Tyskland Gerhart Hauptmann og Thomas Mann, i Østerrig Hermann Bahr og Arthur

Schnitzler, og mange andre. De omtalte Festspil er den første Virkeliggørelse af dette Foretagendes Program. I Aar blev de to Dramaer *Den bundne Prometheus* og *Hiketides* („De Bønfaldende“) opført. Opførelserne fandt Sted i det gamle Teater ovenover Apollontemplet for en Tilskuerskare af adskillige Tusinder fra alle Lande. De store Blade og Magasiner i Amerika og Europa havde sendt Korrespondenter og Fotografer, og Opførelsen blev modtaget med stor Begejstring. Begge Dramaerne blev givet i nygræsk Oversættelse, og Skuespillerne optraadte med Masker og Kothurner. Det ydre Udstyr, Kostumer o. s. v. var gennemført med god og sikker Smag.

Skønnere Omgivelser end de hvori disse Opførelser fandt Sted, lader sig vanskeligt tænke. Tilskuerne havde tilvenstre og bag sig Parnassets lodrette Fjeldvægge og foran sig paa den anden Side af Scenen Apollontemplets Ruiner, længere nede Athenernes Skatkammer og i Baggrunden Kirfisbjergtet paa den anden Side af Dalen. Prøverne fandt Sted tidligt om Morgenen, før Solen var kommet op over Bjerget, og havde i den kølige Morgenluft og for de ganske faa Tilskuere en ganske særlig Charme. De fleste af de Optrædende var Dilettanter, som med stor Begejstring gik til deres Opgave, og de dramatiske Partier var gennemgaaende virkningsfulde. Svagheden laa som man kunde vente det i Koret. Her ligger jo i det hele taget Vanskeligheden ved moderne Opførelser af de græske Tragedier. Ingen i vor Tid ved med Sikkerhed hvorledes Korets Optræden var. I Delphi havde man forsøgt at løse Opgaven musikalsk. Alle Korene var gennemkomponeret og blev sunget dels af alle de optrædende og dels af de to Korføreri. Paa samme Tid bevægede de sig rundt paa Scenen i stadig vekslede Figurer, snart i Grupper og snart i samlede Rækker, hele Tiden med plastiske Bevægelser af Arme og Overkrop. Der var aabenbart gjort et meget stort Arbejde med Instruksen af disse Ting, men alligevel var Korets Optræden det der tilfredsstillede mindst. Man var intet Øjeblik overbevist om Nødvendigheden af at det maatte være netop saaledes. Det virkede ofte smukt og tiltalende, men aldrig saaledes at man umiddelbart følte: her er det som det skal være. Korføreri sang som Operasangeri. Naar Koret sang, var enten

Bevægelserne saa stærke, at Damerne mistede Pusten, eller Sangen optog deres Bevidsthed saa stærkt at de glemte at bevæge sig eller Bevægelserne blev udtryksløse. Og enten det ene eller det andet var Tilfældet, var Texten uforstaaelig, hvad der ganske vist her ikke havde saa stor Betydning, eftersom kun meget faa af Tilskuerne forstod Sproget, men som dog gjorde det hele kunstnerisk meningsløst. Det blev hurtigt klart, at denne Art Forbindelse mellem Tale og Musik og Bevægelse, som her var forsøgt, ikke var den rette. For alle som har haft Lejlighed til at høre Talekoret fra Goetheanum, som nylig optraadte i Danmark og i Norge, og som har set Eurythmien sammestedsfra, kan der ikke være nogen Tvivl om, at man her har den i vor Tid eneste mulige Løsning af Vanskeligheden ved det græske Kor. Man har i Dornach endnu ikke forsøgt at opføre ægte græske Tragedier men har dog løst en Opgave af samme Art i Fremførelsen af Helena-Akten af Fausts 2. Del, som helt er bygget i den græske Tragedies Stil. Her var Koret delt i to Grupper, en talende og en bevæget, og Ordene blev ikke sunget men talt i streng Rytme og i en melodisk Kadence, der fra Talens Side bevæger sig omtrent lige saa langt i Retning af Sang, som det gamle *recitativo secco* fra Musikens Side nærmer sig Talen. Paa denne Maade kommer begge Dele, baade Ordet og Bevægelsen, til sin Ret, uden at det ene træder hindrende i Vejen for det andet. At Virkningen heraf er meget stor saa man i Dornach, og at denne Fremgangsmaade vil kunne anvendes med største Virkning, ogsaa ved en Opførelse af de ægte græske Dramaer, er der ingen Tvivl om. Men dermed er ikke sagt at det græske Kor var akkurat saadan. Det har næppe været delt i en talende og en bevæget Del, og det var i Modsætning til Dornacher Talekoret ledsaget af Musik. Men det man dengang forstod ved Musik var noget andet end det vi forstaar derved. Den var langt friere baade i Rytme og i Melos, og Talen laa Sangen langt nærmere end det er Tilfældet nu. Man har i Delphi, paa Væggen i Athenernes Skatkammer, fundet to Hymner skrevet i Nodeskrift, som naar man skriver dem om i moderne Noder viser en Art rytmisk fri, i det væsentlige kromatisk moduleret Psalmodiering, som minder stærkt om gammelkatolske Kirkehymner. De stammer fra Aaret 130 f. Kr., er altsaa 300 Aar yngre end

Aiskylos Dramaer, men kan dog give os et Begreb om den græske Musik. I Sammenligning med Dornacherkoret er de mere bevægede, idet de vexler Tonehøjde for hver Stavelse og kun sjældent bliver liggende længere end to eller tre Stavelser paa den samme Tone.

Til disse Opførelser var der kommet Tusinder af Mennesker fra alle Lande, og den lille By var i de Dage et Virvar af Mennesker og Automobiler. Men trods denne Tilslutning er det dog højst usandsynligt at det mere omfattende Foretagende, „den delphiske Bevægelse“, hvoraf Forestillingerne kun var et Led, har nogen virkelig Fremtidsmulighed i sig. Det er som saa mange lignende Bestræbelser i vor Tid udsprunget af en stærk Følelse af Tidens Nød og af Nødvendigheden af at finde et fast Holdepunkt i Tidens Kaos. Den lille Gruppe Mennesker fra hvem Bevægelsen er udgaaet har ladet sig lede af den Tanke, at det er mest praktisk at gaa ud fra noget som allerede har været ført ud i Livet, og at bygge paa et Fundament som allerede er lagt. De ser, — og sikkert med Rette, — i det gamle Delphi en Institution, som paa et meget tidligt Tidspunkt havde gjort sig fri for enhver Art af religiøs eller folkelig Nationalisme, og som maaske var den eneste i Oldtiden som havde begrebet Menneskeheden som en Enhed. Ikke blot modtog man i Delphi Repræsentanter fra alle Religioner og alle Folk, men der udgik gentagne Gange hvad vi vilde kalde sociale Impulser fra Delphi, Forsøg paa at forbedre Folkenes materielle og aandelige Forhold. Oraklet var et Universitet i Ordets egentlige Betydning, som omfattede alle det kulturelle Livs Omraader og beskyttede mod ethvert moralsk og materielt Forfald. De Mennesker fra hvem den delphiske Bevægelse er udgaaet, ræsonnerer nu saaledes, at et Sted hvor der Aarhundreder igennem har trivedes saadanne Bestræbelser, og hvor mange Ting i denne Retning er blevet virkeliggjort, i særlig Grad maa egne sig for et Foretagende af samme Art. Ogsaa dets Beliggenhed i det østlige Europa paa Grænsen af Orienten synes dem at forudbestemme det til at tjene et saadant Formaal. Denne Betragtning hænger ogsaa nøje sammen med de paagældende Menneskers kulturelle Ideer i Almindelighed. De gaar ud fra den Kendsgerning, at den gamle græske Kultur er den eneste som aner-

kendes af samtlige Jordens Kulturfolk. Der findes intet dannet Menneske som ikke i de gamle Grækere ser sine aandelige Forfædre. Det gælder derfor om, mener de, at finde ned til de Kilder hvoraf denne Kultur er strømmet ud, og at finde den Maade hvorpaa de kan ledes ind i vor Tids Liv. For at naa dette Maal har man til Hensigt i første Linie at grundlægge en Højskole for Samfundslære, hvis særlige Formaal skal være at finde en Maade hvorpaa der kan bringes Harmoni mellem Landbrug og Industri. Man er ganske klar over at den saakaldte Rationalisering af Landbruget aldrig kan føre til dette Maal. Som en Modvægt derimod vil man søge at knytte de paa Landet arbejdende Mennesker nærmere til Jorden og faa dem til som i gamle Dage at føle Jorden som alle Menneskers fælles Moder, for derigennem at give dem en moralsk Støtte som de aldrig vil kunne finde i det industrialiserede Landbrug. Man søger at knytte Forbindelsen med Fortiden, saa at Folket ikke længere skal føle sig løsrevet fra Jorden, men føle sig som „legitime Arvinger af de Bestræbelser og den Velsignelse, som har hobet sig op som Resultat af tidligere Slægters Arbejde“. Man vil skabe ny Forstaaelse for den hierarkiske Samfundsordning, hvor den aandelige Elite atter skal være førende og bevise sin Overlegenhed og højere Ret ved en „religiøs Hengivelse“ for Folkets Vel.

For at naa til at kunne virkeliggøre disse Formaal har man opstillet et Program med følgende Ordlyd:

„Det er i Øjeblikket ubetinget nødvendigt, at der skaffes Mulighed for en ganske upersonlig, spirituel Undervisning, som ikke er abstrakt men syntetisk og levende, som tager sin Udgang fra et bestemt Punkt og henvender sig til de ædleste Impulser i Mennesket. Den Undervisning som skal forene disse Bestræbelser i sig maa ikke opstille Teorier men føre til spirituelle Handlinger.“ Endvidere maa denne Undervisning ligesom et Træ suge sin Kraft fra hele Jorden og fra alle Historiens Dybder. Den maa ikke gribe Problemerne ensidigt an men have det samlede Menneskehedsproblem for Øje. Som Organer for dette Formaal tænker man sig:

1. En Centralorganisme, som skal være som en Inkarnation af denne Undervisnings Aand og overvaage Problemernes højere biologiske Side og give dem deres højere syntetiske Form, som altid

af alle store Indviede og Lovgivere er blevet betragtet som et paa alle Omraader aktivt Princip.

2. En Universitetsorganisme for syntetiske Undersøgelser, et spirituelt Fakultet, hvis Opgave skal være ikke alene at sørge for at de stærkeste Intelligenser bestandig faar Stof nok at arbejde med, men ogsaa i en ubrudt moralsk og frugtbar Kontinuitet at tilfredsstille alle Intelligenstrin og Aandskrav med en kvalitativ ensartet Føde.

3. En økonomisk Organisme, hvor den enkeltes fundamentale Evner som ansvarlig og skabende social Enhed kan udvikles paa den praktiske Virksomheds og den umiddelbare og gensidige sociale Paavirknings Omraade, uden derfor at forlade de store Udviklingslinier.

Saaledes lyder det Program som de ovenfor nævnte og mange andre bekendte Personligheder har givet deres Tilslutning. Planen sammenfattes som Grundlæggelsen af en „*Ligue spirituelle et universitaire universelle*“, der proklameres som en Slags moderne Fortsættelse eller Fornyelse af Amfiktyonernes Raad. Planen er sikkert udsprunget af en ærlig og uselvsk Stræben, og den Del deraf der foreløbig er blevet til Virkelighed, nemlig Festspillene, fortjener al mulig Agtelse. Og dog maa man, hvis man vil bedømme den helt objektivt, komme til det Resultat, at den ingen Udsigter har til at faa nogen som helst virkelig Betydning. For det første er Programmet jo trods alle Forsikringer om det modsatte overordentlig abstrakt. Det indeholder mange smukke Følelser og omhyggeligt turnerede Udtalelser, men ikke en eneste virkelig ny og frugtbar Ide. Det er det typiske Udtryk for fromme Ønsker af den Slags som beder Ovnene om at være saa venlig at varme men som forsømmer at lægge Kul og Ved i den og sætte Fyr paa. Man kan heller ikke frakende dens Ophavsmænd en vis Naivitet, naar de udtaler som deres Overbevisning, at der mellem vor Tids Statsmænd findes saadanne som er overbevist om, at Politik alene ikke er i Stand til at løse vor Tids store Opgaver, men at der behøves mere omfattende Synspunkter end de politiske. Om det blot var saa vel! Og for det andet er det vistnok en Fejltagelse at tro, at Delphi er Stedet for et saadant Foretagende. Det er jo tværtimod

saaledes, at et Sted som engang har været Udstraalingspunkt for en stærk aandelig Impuls, netop er allermindst egnet til paany at blive det. Det gaar dermed paa samme Maade som med en Familie som engang har frembragt en genial Personlighed: han har brugt hele den aandelige og levende Substans som stod til Raadighed, saa at der ingenting bliver tilovers til Efterkommerne. Hvad er Ægypten, hvad er Palæstina, hvad er Chartres, Firenze og Weimar i vore Dage? Aanden søger sig nye Steder, som den søger nye Blodslinier at inkarnere sig i, hvor den kan forme den fysiske Substans som den vil, uden at være bundet af tidligere Former.

Hele denne „delphiske Bevægelse“ er egentlig et tragisk Tids-symptom. Den vidner om i hvor høj Grad Menneskene føler Nødvendigheden af en omfattende aandelig Nyorientering, og hvor lidt de ved om hvad der i Virkeligheden behøves. Og hvor let det er at finde Støtte for et saadant Program, naar det blot er affattet i tilstrækkeligt almindelige Vendinger, viser den lange Række af Patroner og Patronatskomiteer, som Bevægelsen har fundet. Et Program som dette forpligter jo nemlig ikke til noget som helst bestemt. Man risikerer ikke det mindste ved at give det sin Tilslutning, har maa-ske endgsaa den Illusion, at man har gjort noget for at bringe Menneskeheden fremad. Saasnaar det drejer sig om en virkelig ny Erkendelse og nøjagtige Anvisninger paa de Veje der maa følges, saa gaar Menneskene ikke med. Saa har de tusinde Betæneligheder. Saa tager det nye sig jo nemlig altid anderledes ud end de har tænkt sig, og saa vækkes alle Modstandskræfterne. I Virkeligheden vil de allerfleste jo nemlig, trods al Velvillie og alle ædle Følelser, kun høre det de i Forvejen kender, og afviser det nye naar det tager sig anderledes ud end de har ventet. Derfor kan Bestræbelser som de der lever i den delphiske Bevægelse altid strax finde Tilslutning, selv fra dem der i Virkeligheden sidder fast i det gamle og som slet ikke for Alvor vil det nye. De kan nemlig aldrig virkelig blive farlige for dem. Anderledes er det med en Bevægelse som den der har sit Hjemsted i Goetheanum. Der er fuldt op af Sprængstof, og de der for Øjeblikket styrer Menneskehedens Skæbne har al Grund til at stille sig mistroisk overfor den. Men skulde det ikke alligevel være muligt — selv uden Patronatskomiteer med

berømte Navne — her at skabe et Centrum, hvor Mennesker fra alle Lande strømmer sammen for at overvære Opførelsen af Dramaer, om hvilke man dog med større Ret end om de delphiske kan sige, som en fransk Kritiker skrev om disse, at de er „den højeste Virkeliggørelse af religiøs og tragisk Kunst som er naaet siden den græske Oldtid“? Det er utvivlsomt rigtigt, som Gabriel Boissy skriver i et Opraab for Delphi, at Europa behøver et aandeligt Midtpunkt, men at det ikke staar i noget Menneskes Magt efter Behag at afgøre hvor det skal ligge. Det eneste som man kan og maa gøre, er at gøre Menneskene opmærksomme paa det, naar det engang er der.

MISTELTENEN

I alle engelsktalende lande, mange steder i Frankrig og enkelte steder i andre lande spiller misteltenen i juletiden en ganske særlig rolle. Man hænger den op under taget eller i en dør, og det er tilladt at kysse den dame som befinder sig under den. Saadanne skikkelsers oprindelse maa søges langt tilbage i tiden. Man kan i dem se de sidste rester af en kultus hvis mening forlængst er glemt, og som hang sammen med en viden der plejedes i de mysteriesamfund som i gamle dage fandtes i de egne hvor skikken har holdt sig. Det omraade indenfor hvilket misteltenen endnu benyttes paa den angivne maade, nemlig de britiske øer, Nordfrankrig og enkelte steder i de nordiske lande, var netop det som beherskedes af druidemysterierne, om hvilke det vides, at mistelen i dem betragtedes som en hellig plante og var genstand for en bestemt kultus. Om denne dyrkelse fortæller Plinius, at baade misteltenen og de træer den voxede paa, i særdeleshed stenege, betragtedes med den højeste ærbødighed. Nedplukningen foretoges af præsterne under højtidelige former og var ledsaget af ofringer. Det skete altid sex dage efter nymaane, hvilken dag af druiderne regnedes for maanedens begyndelse, og der benyttedes en guldsegl i form af en halvmaane. Den afskaarne plante opfangedes i et nyt og rent

hvidt klæde og lagdes i et kar med vand, som derved antoges at faa magisk kraft. Den anvendtes som lægemiddel og antoges at befordre frugtbarheden og at være et middel mod gift.

Paracelsus anvendte misteltenen mod epilepsi, og den har ofte været brugt som husraad mod blodspytning og aareforkalkning. I Virgils Aeneide fortælles det, at sibyllen befalede Aeneas at plukke en mistelten for med den at aabne porten til underverdenen.

I den nordiske mytologi er misteltenen kendt som den plante der af Loke benyttedes til at hidføre Balders død. Völuspá skildrer dette oprin saaledes:

Jeg saa for Balder,
den blodige gud,
den skjulte skæbne.
Stod højt voxet,
højt over sletterne,
smal og meget fager
misteltenen.

Blev der af grenen,
som syntes smal,
et farligt vaaben
Hödr skød det ud.

Og da Odin i Vegtamskvíða stiller sit andet spørgsmaal:

Hvem skal blive
Balders bane
og Odins søn
livet røve?

svarer vølven:

Hödr bærer fra højden
den navnkundige gren,
han skal blive
Balders bane
og Odins søn
livet røve

Et mytologisk billede som dette er ligesaa lidt som den omtalte

skik kommet i stand ved en tilfældighed. Ogsaa mytologien har sit udspring i mysterierne, og naar paa dette sted misteltenen er nævnt, skyldes det en viden om bestemte egenskaber ved den, der staar i forbindelse med den begivenhed der betegnes som Balders død. Hvilke disse egenskaber er og den sammenhæng der her bestaar vil blive klart af det følgende.

Misteltenen (*viscum album*) tilhører ifølge botaniken en familie som paa vore breddegrader kun har nogle faa repræsentanter. Den er en snylteplante, som ikke voxer direkte paa jorden men kun paa andre planter, nemlig frugttræer, popler, plataner, ask, ahorn, hasselnød og eg. Den er ejendommelig ved stengelens gaffelformede forgreninger og ved de modstillede, lancetformede, læderagtige blade. Dens bær er hvide og slimede og leverer den saakaldte „fuglelim“. Dens udbredelse sker ved mellemkomst af en drossel, idet denne efter at have spist bærrerne gnider sit næb rent paa træernes grene og derved efterlader frø, som senere spirer. Det synes som om misteltenen kun kan spire paa egetræer, naar frøene først er gaaet gennem fuglens fordøjelseskanal. Planten er eviggrøn og blomstrer i slutningen af januar. Bærrerne er modne ved juletid og spiringen finder sted fra juni til august.

Hvis disse forskellige betragtninger af misteltenen skal forbinde sig til et sammenhængende billede, er det nødvendigt at betragte den udvikling der har gjort den til det den er. Det er med andre ord nødvendigt at betragte dens væsen og tilblivelse fra aandsvidenskabeligt synspunkt. Verdensudviklingen er ifølge aandsvidenskabens lære foregaaet i bestemte kosmiske aktivitetsperioder, mellem hvilke der har ligget hvileperioder, tilstande af passiv latent tilværelse, hvor alt fysisk-materielt for en tid var opsuget i en aandelig tilstand. Der skelnes mellem fire saadanne perioder, som gerne betegnes med navnene Saturn, Sol, Maane og Jord¹). Hvert af disse udviklingsstadier er karakteriseret ved tilblivelsen af en af menneskets fire væsensdele, saaledes at anlægget til det fysiske legeme foregaaer paa det første stadium, Saturntilstanden, anlægget til æter- eller livslegemet paa Solstadiet, til astrallegemet

¹ Disse betegnelser har en sammenhæng med men betegner ikke direkte de himmellegemer som vi plejer at benævne med disse navne.

paa Maanen, mens Jeget, det som egentlig gør mennesket til menneske, først kommer til udvikling paa jorden, altsaa i den udviklingsperiode hvori vi nu befinder os. Mens mennesket saaledes skrider frem og stadig, foruden at føje nye væsensdele til de gamle, udvikler og omdanner disse, er der andre former som ikke deltagere i denne udvikling men bliver staaende paa et af de allerede vundne trin uden at føje nye væsensdele til de gamle. Saadanne former er blevet tilbage fra alle de fire store udviklingsstadier. De som er blevet staaende paa Saturnstadiet og altsaa blot har fysisk legeme, er gennem forskellige forvandlinger blevet til jordens mineralrige. De som paa Solen havde faaet livslegemer men ikke har kunnet naa videre i udviklingen, er grundlaget for vort planterige, og paa lignende maade er visse former, som paa Maanen havde faaet astrallegeme men ikke har været i stand til at føre udviklingen videre, blevet udgangspunktet for vort dyrerige. I de fire naturriger paa jorden, mineraler, planter, dyr og mennesker, har vi altsaa en art spor som de fire store udviklingsperioder har efterladt, og hvoraf deres tilværelse kan aflæses. Rudolf Steiner giver i „*Videnskaben om det Skjulte*“ (p. 115 o. f.) en skildring af de fysiske forhold paa den „gamle Maane“: „Maanens grundmasse bestaar af en halvlevende substans, som er i en snart langsom og snart livlig bevægelse. Denne masse er ikke af mineralsk natur, som den jord hvorpaa menneskene nu lever. Man kunde karakterisere den som et rige af plantemineraler. Man maa forestille sig at hele maanens kjerne bestod af denne plantemineralske substans, som jorden nutildags bestaar af sten og jord. Svarende til klippemasserne nutildags fremkom der i maanemassen haardere partier, som kan sammenlignes med forme af haardt træ eller horn. Og ligesom planterne nu voxer op af den mineralske jordbund, var maanebunden bedækket og gennemtrængt af det andet rige, som bestod af en art plantedyr. Den substans hvoraf de bestod var blødere og mere bevægelig end grundmassen. Dette rige flød ovenpaa det andet som et sejt flydende hav“. — „I fysisk henseende fandtes der indenfor de omtalte riger paa Maanen den allerstørste mangfoldighed. Mineralplanterne, plantedyrene og dyremenneskene delte sig i mange forskellige grupper. Man vil for-

staa det naar man betænker, at der paa alle de forudgaaende udviklingstrin var blevet former tilbage, som nu inkarnerede sig med de mangfoldigste skikkelser og egenskaber. Der fandtes formationer som havde egenskaber der svarede til den første tilstand paa Saturn, og andre som svarede til den mellemste periode og til den sidste. Det samme gjaldt for alle de forskellige udviklingsstadier af Sol-tilstanden". — Vi kan nu tænke os lignende forhold ved overgangen fra Maane-tilstanden til Jordstadiet. Ogsaa her er der væsener som foretager et afgørende skridt fremad i udvikling og tilegner sig det nye som det nye udviklingsstadium kan give. Det er dem der bliver til mennesker. Og der er andre der bliver staaende og dukker op igen paa væsentlig samme udviklingstrin, blot tilpasset til de nye forhold. Dette er tilfældet med de former som Steiner karakteriserer som plantedyr. De dukker op — inkarnerer sig saa at sige igen paa jorden som planter. Ligesom de i maane-tilstanden flød ovenpaa og ernærede sig af den plantemineralske substans, voxer de nu paa jorden og ernærer sig af dens mineralske substanser. Men der var en lille del som ikke var i stand til at føre denne udvikling tilende. De formaaede ikke at forvandle sig saa meget, at de som de andre planter kunde ernære sig direkte af jorden. De bevarede paa en maade deres maanevaner: at gro paa og ernære sig af levende substans. De blev til parasitplanter, som ikke voxer paa jorden men paa andre planter, hvis levende substans træder i stedet for den „halvlevende plantemineralske substans“, der blev skildret som Maanens grundmasse. Til denne ikke meget talrige gruppe hører misteltenen. Den er i nordiske egne den typiske repræsentant for denne gruppe. Den har ikke indordnet sig under den lovmæssighed som ellers er den raadende i planteriget; dens stængler voxer ikke som andre planters i retning af solen, den bevarer sin grønne farve hele aaret rundt og blomstrer og sætter frugt paa andre tider end andre planter. Den virker saaledes paa de træer paa hvilke den gror, at den drager livskraften fra dem, saa at de ovenover det punkt hvor den har fæstet sig, visner og gaar ud.

Alt dette giver dog kun den ydre side og skildrer udviklingen som den har været men siger intet om hvorfor den har formet sig

paa denne maade. Men ogsaa over de dybereliggende aarsager kaster aandsvidevidenskaben lys. At udviklingen ikke forløb i lige linie, saaledes at alle væsener og former side om side gennemløb de samme udviklingsstadier og naaede de samme maal, skyldtes indgrebet af en bestemt aandelig magt, som betegnes som den *luciferiske*. Dens karakteristiske ejendommelighed er at den sætter sig imod udviklingen, paa en maade gør oprør mod den i verdensplanen forudsete udvikling, og søger at holde de enkelte former tilbage paa udviklingstrin, som egentlig burde være overskredet. Det er den magt som Goethe karakteriserer, idet han lader Mephistopheles præsentere sig saaledes:

Ich bin der Geist der stets verneint!
Und das mit Recht; denn alles, was entsteht,
Ist wert, dass es zu Grunde geht;
Drum besser wärs, dass nichts entstünde.

Denne magt har ved at bevirke at der paa alle udviklingstrin er blevet former tilbage, som har fastholdt tidligere tilstande, muliggjort en mangfoldighed som ellers ikke vilde være fremkommet, og har derved været et af de virksomste udviklingsfermenter. Denne side af den luciferiske magts natur har fundet udtryk i Mephistopheles betegnelse af sig selv som

Ein Teil von jener Kraft,
Die stets das Böse will und stets das Gute schafft.

Hvis man vilde søge et synligt og haandgribeligt symbol for denne kraft, vilde man ikke kunne finde et mere træffende end misteltenen, som i hele sit væsen er det ligefremme resultat af de luciferiske kræfters virken. Naar netop denne plante i mytologien nævnes som det vaaben hvormed Loke ved den blinde Hödrs hjælp saarer Balder til døden, viser det, at disse sammenhænge var kendt indenfor de gamle mysterier, hvor de billeder formedes, som senere blev digtet ind i Eddakvadene. En lovmæssighed som ikke længere svarer til det udviklingstrin der er naaet, viser sig, naar den alligevel paatrænger sig, som giftvirkning. Det der fremstilles i Baldermyten er, at menneskets blik for den aandelige verden

formørkes, han mister forbindelsen med sine højere væsensdele og forbinder sig tættere med det fysiske stof. De kræfter som paa et tidligere tidspunkt i udviklingen var sunde og fremadrivende, virker dræbende, fordi de anvendes paa et tidspunkt hvor de ikke længere hører hjemme. Og den der anvender dem er Loke, som gennem selve sit navn, „den lukkende“, den der bryder af og ikke kommer videre, viser sit slægtskab med Lucifer. Han er i hele sin færd billedet af de luciferiske kræfters virken (sml. artikelen „*Baldermysteriet*“ i *Vidar* 14. aargang, nr. 5 og 6, maj og juni 1929). Det var denne erkendelse af de luciferiske kræfters overordentlige betydning for menneskehedsudviklingen, som gjorde, at man indenfor druidemysterierne tillagde misteltenen en saa stor betydning. Den regel at der til dens afskæring skulde benyttes en kniv af guld af form som en maanesegl viser, at man kendte dens sammenhæng baade med sol og maane. I misteltenens anvendelse i de engelske julestuer kan man se den sidste erindring om dens væsen og udspring, deri at den ligesom ophæver de almindeligt gældende love for omgang mellem mennesker og indfører undtagelsestilstande, som direkte viser hen til en af de betydningsfuldste følger af de luciferiske magters indgreb i menneskehedsudviklingen, nemlig menneskeslægtens spaltning i de to køn.

I den nyeste tid er misteltenen igen kommet til at spille en rolle i medicinen, idet den har vist sig at være et virksomt middel mod kræft. Dens anvendelighed paa dette punkt kan forstaaes, naar paa den ene side dens natur, som den her er skildret, og paa den anden side kræftsygdommens karakteristiske ejendommeligheder tages i betragtning. Disse problemer er til stadighed genstand for studier ved det klinisk-therapeutiske institut i Arlesheim, og enkelte af de resultater der er naaet, skal antydes her (sml. artikelen *En betragtning af kræftens væsen* i *Vidar*, 15. aarg. nr. 3, marts 1930). Undersøgelserne har særlig været rettet mod at finde midler til at konstatere sygdommen i dens første anlæg, før den endnu har givet sig synlige udslag i organismen. I den omtalte artikel blev der givet en skildring af den psykiske tilstand som disponerer til kræftsygdommen, den saakaldte „Krebs-Psyche“. Det er sjælelige hæmninger, mangel paa anledning til at leve visse tilbøjeligheder — gerne af kunst-

nerisk art — ud i handling, en sammenstuvning af æteriske kræfter, som tilsidst skaffer sig luft paa bestemte steder i organismen og frembringer det vildtvoxende væv hvoraf kræftsvulsten bestaar. Men foruden den psykiske prædisposition er det muligt ved en undersøgelse af blodet at paavise en fysisk disposition for sygdommen, og paa dette punkt er man naaet til bemærkelsesværdige resultater. Fremgangsmaaden er i sin almindelighed denne. Man tager fra patienten en blodprøve, blander den med en smule vand og hælder den i en lille flad skaal. I denne væske dyppes en sammenrullet strimmel af et specielt fremstillet filtrerpapir. Blodvæsken opsuges af papiret, og naar det foldes ud, finder man i en vis højde en ujævn rødbrun linie, der betegner grænsen for opsugningen af væsken. Papiret dyppes dernæst i destilleret vand, som ligeledes opsuges, og idet det drager blodvæsken med sig danner der sig en ny linie over den første. Denne linie viser et endnu mere karakteristisk forløb end den anden, og omhyggelige eksperimenter har vist, at den er forskellig for hvert individ og varierer for hvert enkelt individ i forhold til hans sundhedstilstand, hans temperament og øjeblikkelige sindstilstand. Her er altsaa fundet en metode, hvorved blodet ligesom bringes til at tale og ligefrem fortælle om et menneskes legemlige og sjælelige forfatning. Naar det gælder om at undersøge et menneskes disposition for kræft, er fremgangsmaaden lidt anderledes. I stedet for destilleret vand benyttes da en opløsning af misteltenens saft. Erfaringen har vist, at blodet derved bringes til at give et tydeligt udtryk for disse specielle dispositioner. I stedet for en uregelmæssig takket linie fremkommer i saadanne tilfælde en række yderst karakteristiske former, der ligner champignons eller kaalhoveder og har en umiskendelig lighed med kræftsvulsternes karakteristiske form og struktur. Forsøget gentages for hvert individs vedkommende mange gange og med forskellige opløsninger, og af resultaternes enkeltheder, den hurtighed hvormed opsugningen foregaar, den højde hvortil den naar, og meget andet, drages slutninger med hensyn til sygdommens udviklingsstadium, lokalisering og hele natur, som er af største betydning for den videre behandling. Naturligvis findes der ogsaa undtagelsestilfælde hvor metoden

ikke slaar til, eller hvor den maa modificeres, men det er specielle tilfælde som ikke nærmere kan omtales her.

Anvendelsen af misteltenen som virksomt middel mod kræft skyldes en direkte anvisning af Rudolf Steiner og har allerede staaet sin prøve gennem en aarrækkes erfaringer. Men man forstaar dog ikke sammenhængen, hvis man betragter denne henvisning til misteltenen blot som et lykkeligt indfald, der tilfældigvis blev bekræftet af erfaringen. Den er resultat af en systematisk og sammenhængende aandsvidenskabelig forskning. Det blev i den ovenfor nævnte artikel skildret hvorledes kræftdannelsen er et udtryk for at jeget og astrallegemet er trængt ud af forbindelsen med det fysiske, paa en maade som normalt finder sted i sanseorganerne. De rent fysiske kræfter faar derved frit spil, fordi æterlegemet og deraf specielt de midtpunktsøgende og materiedannende æterkræfter, den kemiske æter og livsæteren¹), faar overhaand og afskærer de højere væsensdele. Men misteltenen er, fordi den egentlig hører hjemme i en førjordisk udviklingsperiode, bærer af saadanne kræfter som modvirker de rent jordisk-fysiske, og den er derfor i stand til at optage overskudet af disse kræfter og genoprette harmonien ved at tilføre de to højere æterarters kræfter, lysæterens og varmeæterens, og derved bringe forbindelsen med de højere væsensdele, astrallegemet og jeget, i stand paany. Fysisk viser det sig derved, at der dannes sig en art „varmekappe“ om de syge steder, hvorved aandedræts- og stofskifteprocesserne atter kommer i gang. Ved fortsatte blodundersøgelser af den art som ovenfor blev antydet viser det sig, at det overmaal af formdannende kræfter, som aabenbarede sig gennem de abnorme kaalhovedlignende blodbilleder, forsvinder og de allerede dannede svulster gaar i opløsning.

Videregaaende undersøgelser har vist, at der er en forskel paa virkningerne af misteltenen, efter som den har voxet paa det ene eller det andet træ. Disse forskelle udnyttes i behandlingen af de forskellige former for sygdommen. Det er endnu for tidligt at sige, at kræftproblemet gennem disse undersøgelser er løst. Det er altfor stort og omfattende til at kunne løses i løbet af den korte tid,

¹ sml. Dr. Wachsmuths bog *Die ätherischen Bildekräfte*.

hvori man endnu har arbejdet i denne retning. Men de resultater som allerede er naaet, dels som fuldstændig helbredelse og dels som betydelig lindring i svære tilfælde, berettiger til de største forhaabninger.

Hvis man forsøger at forbinde de forskellige billeder af misteltenens væsen og virkninger som her er antydet, i et samlet billede, vil man se, at der virkelig er en sammenhæng. Mytens skildring af Balders død og ophold i underverdenen er virkelig paa et højere plan udtryk for det samme som udspiller sig i den kræftsyge organisme. Begge dele betyder en afskæring fra de højere kræfter i menneskevæsenet. Den begivenhed i menneskehedsudviklingen som myten skildrer, og som var gavnlig og nødvendig for udviklingen, har ligesom sit mørke modbillede i kræftsygdommen. Her er processen paa en maade ført altfor vidt, — ud over det punkt hvor følgerne har vist sig frugtbare. Og der er en mærkelig og dyb sammenhæng deri, at den samme kraft som engang satte denne udvikling i gang, kan anvendes til at afbøde de fordærlige følger som den har faaet. Det er denne sammenhæng som Richard Wagner udfra en rigtig kunstnerisk intuition har givet udtryk for, idet han lader Parsifal udtale disse ord:

Die Wunde schliesst der Speer nur, der sie schlug.

At disse sammenhænge som i det her omtalte tilfælde virkelig viser sig at bekræftes af den experimentelle erfaring, er et bevis for hvor dyb og omfattende den antroposofiske verdensanskuelse er. Disse forskninger maa derfor ikke bedømmes og forstaas isoleret, men som et enkelt led i den samlede stræben efter en altomfattende kulturfornyelse, som er antroposofiens opgave.

(Det skal blot tilføjes, at artikler som denne naturligtvis paa ingen maade maa betragtes som andet end henvisninger til de forskninger der foretages af fagmændene paa disse omraader, og at alle nærmere oplysninger maa søges i de publikationer der fremkommer fra saadanne).

OM RACÉPROBLEMET

I tidsskriftet *Das Goetheanum* anstiller Prof. Richard Karutz i anledning af en bog „*Rassenkunde des deutschen Volkes*“ af den bekendte etnolog Günther en række betragtninger af mere end almindelig interesse. (Prof. Karutz vil være Vidars læsere bekendt gennem omtalen af hans tidligere bøger „*Das Rätsel des Janus*“ og „*Von Goethe zur Völkerkunde der Zukunft*“ og af hans for tiden udkommende subscriptionsværk „*Vorlesungen über moralische Völkerkunde*“).

Blandt de midler til en forbedring af de sociale og kulturelle forhold, som med særlig iver søges i vor tid, staar raceforbedring og Eugenik i første linie. Det er en udbredt mening, at et studium af disse forhold og en anvendelse i praxis af de derigennem vundne resultater kan føre menneskeslægten fremad. Men der savnes i altfor høj grad et virkeligt erkendelsesgrundlag paa disse omraader. Som i saa mange andre udslag af den materialistiske tankegang tror man uden videre at kunne overføre erfaringerne fra den rationelle husdyravl paa menneskelige forhold, og paa den anden side benyttes den art bestræbelser altfor ofte som dække for snæver partifanatisme og nationale fordomme, idet den race eller den etnologiske type som en forfatter tilfældigvis selv tilhører, opstilles som alle andre a priori overlegen og forudbestemt til at herske. Der er ikke mange videnskabelige omraader, hvor saa meget forfærdeligt nonsens har set dagens lys som paa raceforskningens. Des vigtigere er det engang at faa stillet disse problemer paa deres rette plads og i det rette lys.

Prof. Karutz er paa ingen maade enig med forfatteren af den bog han omtaler. Men han gør opmærksom paa hvor meget man kan faa ud af det materiale den bringer, hvis man er i stand til at fortolke det rigtigt. Og dertil er en aandvidenskabelig indsigt i menneskevæsenets natur nødvendig. Uden den er det umuligt blot at komme til en fornuftig forestilling om hvad begrebet race vil sige, om det enkelte individs forhold til den race han tilhører, og om racernes betydning i menneskehedsudviklingen. Al race-

forskel maa, ifølge prof. Karutz, hvile paa kendskabet til den menneskelige bevidstheds udvikling og menneskejegets forhold til den legemlige organisation. Derudfra vil man kunne forstaa racernes opstaaen som et middel til at skaffe det enkelte menneskejeg forskellige og specialiserede oplevelser, som det ellers ikke vilde have kunnet faa, og man vil se, at der maa komme en tid da spaltningen i racer ikke længere er udviklingsbefordrende og derfor af sig selv ophører og giver plads for ganske andre udviklingsveje. Vi staar i vor tid midt i denne overgang, og en forsker som Günther maa, selv om han ikke er i stand til at se de virkelige grunde, dog alene ud fra de foreliggende kendsgerninger komme til helt andre resultater end de almindelige racefanatikere. Han er for eksempel klar over, at de ydre racemærker ikke er afgørende. „Til et ægte tysk udseende hører lyst haar; men et mørkt, fint, glat eller bølget haar kan ofte være tegn paa mere nordisk blod end et tykt og stivt blondt haar“. — „En mørkhaaret Tysker kan ligesaa godt have nordiske sjæleegenskaber som en blond“. De ydre antropologiske kendetegn er altsaa ikke nok til at bestemme racen. „En udfoldelse af tysk liv er kun mulig udfra den nordiske races blod og aand“. — „Indenfor et folk kan de enkelte racemæssige bestanddele til forskellige tider gøre sig forskelligt gældende“. — „Den enkeltes værdi som saadan er forskellig fra hans avlsværdi“. Som man ser ligger der i saadanne ord en ophævelse af racebegrebet i den snævre forstand hvori det i almindelighed anvendes af racehygieinikerne og eugenikerne. Hvis det mest fremragende individ ikke tillige er det bedste stamindivid, saa er raceprincippet i virkeligheden brudt, og sammenligningen med avl af fremragende dyreracer, som jo er raceeugenikernes hovedhjørneste, er meningsløs. Der bryder her et nyt princip igennem, nemlig mennesket som aand, det vil sige som enkeltjæg, der gør al raceforbedring usikker. Günther er sig dette bevidst, naar han udtaler, at racen er det afgørende for hvad et menneske *er*, men ikke for hvad han *gør*, men kommer derved i modstrid med sin egen grundsætning, at netop et menneskes handlinger kan afledes af hans race. En anden modsigelse opstaar derved at han betragter racen som noget engang for alle afsluttet, som ikke længere er i udvikling. Derved tages ethvert

fornuftigt grundlag bort under et fænomen som for eksempel anti-semitismen, hvis eneste existensberettigelse ligger i at den er en protest mod en forældet, blods begrænset, gammeltestamentlig racebevidsthed uden udviklingsmuligheder. Paa den anden side maa enhver ærlig raceforsker indrømme, at „raceforskningen er i den mislige stilling at maatte erklære det store flertal af Europas mennesker for blandingsprodukter og bastarder“, og at „alle Europas folk er sammensat af paa det nærmeste samme racemæssige bestanddele“.

Günther henviser som alle raceforskere af germansk afstamning til en stræben mod nordiskhed, til en „*Aufnordung*“, som midlet til den europæiske kulturs redning. Han er principielt imod raceblanding men er paa den anden side klar over, at al kultur er fremkommet ved raceblanding og sammenstød mellem forskellige racer. Kulturens forfald afleder han af at den overlegne race gaar tilbage og motiverer dermed sin fordring om „*Aufnordung*“. Hans standpunkt kan betegnes som en klar erkendelse af de virkelige forhold men paa samme tid en mangel paa et overlegent synspunkt der kan samle de forskellige kendsgerninger og gennemskue deres virkelige natur og betydning. Han naar derfor heller ikke til andet end et haabløst forsøg paa at skrue udviklingen tilbage.

I modsætning hertil gør Karutz følgende synspunkter gældende. Den stræben efter „nordiskhed“, som Günther gør sig til talsmand for, er udtryk for noget rigtigt, men nordiskheden betyder ikke det nordeuropæiske men overhovedet det europæiske. Og den virkelige mening ligger deri, at det højeste led i menneskenaturen, jeget, kun kan udfolde sig helt i en legemlig organisme af europæisk type. Her ligger den virkelige dybe grund. Stræben efter nordiskhed er ikke en stræben efter blondt haar og langskaller og høj væxt, men en stræben efter jeget. Det arbejde som før gjordes af racens og folkets aander, gøres nu af det enkelte jeg. Hvor det faar lov til at arbejde sig frem opstaar en type der staar den „nordiske“ type nærmere end alle andre, men det skyldes jegets arbejde og ikke en blot nedarvning af legemlige racemærker. Jeget er i

evig udvikling og udfolder bestandig nye kræfter. Kultur er ikke et udtryk for langskallethed, men langskallethed er udtryk for et bestemt stadium i jegets udvikling. Kortskallen, som i sin kuglerunde form er et billede af himmelkuglen, er udtrykket for en stræben bort fra jorden, mens langskallen udtrykker den stræben mod det materielle, den venden ryggen til himmelen og tagen jorden i besiddelse, som var grundlaget for den nordiske races kulturindsats. Fremtidens kulturtype vil sikkert hverken være udpræget kortskallet eller langskallet men vil tilhøre den mesocephale type, som er udtrykket for en harmoni mellem det himmelvendte og det jordbundne. Den samme venden op og ned paa det virkelige forhold finder man paa andre punkter. Günther mener at de indre forskydninger i et land, navnlig indvandringen fra landet til byerne, skaber blandingstyper, som fører til at raceforskellene ikke længere kan paavises fra egn til egn men kun fra familie til familie og fra individ til individ. I virkeligheden er disse forskydninger udtryk for udviklingen fra gruppebevidsthed til individ, og den tilsvarende sjælelige forvandling er ikke en følge af disse vandringer men det motiv der sætter dem igang. Det samme er tilfældet med overgangen fra det private haandværk til den moderne industri, som har været en af den nordiske races vigtigste opgaver. Den har bestaaet i en opløsen af alle de baand der bandt enkeltjeget, og har ført til den moderne merkantilisme og materialisme. Dens fuldendelse bestaar i virkeliggørelsen af en spirituel individualisme og fremkomsten af en ny „race“, som ikke hviler paa blodsfællesskab men paa overensstemmelse i bevidsthedsudvikling. Den raceskabende impuls vil i fremtiden udgaa fra jeget og ikke fra blodet. Raceblandingen, som forbinder træk fra forskellige racer i samme individ, har været en af de kraftigste sporer til jegets udvikling. De forskellige skarpt adskilte racers betydning har været at give jeget forskellige udviklingsmuligheder og tid til at udforme hver enkelt af disse muligheder i ro. Men det øjeblik er nu kommet, da disse ensidigheder maa brydes. Raceblandingen har betydet en opløsning af de faste racemærker, som af jeget maa forenes til en ny harmoni. Det er derfor haabløst at tro, at man kan skrue udviklingen tilbage til de rene racer. Fremtidens opgave er ikke at bevare

de gamle ubevidste raceinstinkter men at naa til bevidsthed om menneskejeget som aandsvæsen.

Denne erkendelse af jegets betydning i forhold til racen stiller hele problemet paa en ny basis. Man maa her regne med to elementer, paa den ene side den fysiske racetype og paa den anden side det enkelte jeg, der vexelvis forbinder sig med forskellige racer. Man ser her fra en ny side hvor nødvendigt det er at naa til tanken om de gentagne jordliv, hvis man vil forstaa de mest brændende problemer i vor tid. Kun ved hjælp af den er det for eksempel muligt at forstaa et fænomen som de saakaldte „idiovariationer“, som bestaar i at der hos enkelte mennesker indenfor en race fremkommer fremmede racemærker, uden at der har fundet nogen ydre raceblanding sted. Tilfældet er ikke ualmindeligt; man træffer ofte mongolske, indianske eller negeragtige typer i en storbys befolkning, som ikke skyldes en virkelig krydsning af racer. Grunden er at det inkarnerende jeg tidligere har været intimt forbundet med den fremmede race og ikke har haft kraft til at frigøre sig og forme det nye legeme som et udtryk for det virkelige jeg. Saadanne betragtninger kaster ogsaa et nyt lys over degenerationsfænomenet, som ofte kan iagttages hos rene racetyper. Raceblanding betyder altid et problem og en opgave for det inkarnerende jeg. Derfor søger svage jeger ofte til de rene racer, hvor vanskelighederne er mindre og der ikke kræves noget større arbejde for at harmonisere de forskellige typer. Racerenhed er altsaa langt fra et ubetinget gode og paa ingen maade at anbefale som middel mod tidens onder. Den betyder en ophæven af og gaaen udenom vanskelighederne, en slags søgen beskyttelse i racen, — ganske bortset fra at den er en utopi i ordets egentligste forstand. Paa den anden side kan modsætningerne være saa store, at jegets harmoniseringsopgave bliver for vanskelig og derfor til skade for jegudviklingen. Dette vil i almindelighed være tilfældet ved krydsninger mellem Europæere og farvede racer. Men det som her gælder kan ikke uden videre overføres til forholdet mellem de forskellige europæiske „racer“. Her vil raceblandingen tværtimod i almindelighed stille jeget overfor saadanne opgaver som det trænger til og bæftes ved at løse, og saadanne forbindelser vil derfor ofte være

særlig værdifulde og kulturbefordrende. De farvede racer vil efterhaanden uddø af den grund at der ikke mere vil findes sjæle som behøver dem og kan bruge dem til deres udvikling.

Virkelig frugtbare vil saadanne betragtninger først blive, naar blikket ikke standser ved de ydre forhold og for eksempel ikke nøjes med at undersøge om et vordende ægtepar begge er langskaller og lignende. Det kulturbærende ligger ikke i saadanne ydre ting men alene i de muligheder der kan gives for det inkarnerende jugs udvikling. Alt andet er mysticisme i sletteste forstand og vil i regelen udarte til nationalt snæversyn og partifanatisme.

Det er ikke vanskeligt at se, at de synspunkter der her er antydet virkelig dækker erfaringerne. Men det er ogsaa klart, at uden en virkelig viden om menneskevæsenets natur og inkarnationens hemmelighed er enhver tale om raceproblemer og ethvert forsøg paa en forbedring af menneskeslægten ad disse veje, helt hen i vejret. Der foreligger paa dette omraade erfaringsmateriale nok, der mangler blot den grunderkendelse som kan gruppere erfaringerne og faa dem til at give tone. Og før denne erkendelse er vundet, vil enhver indgriben i disse forhold, som den ønskes af eugenikerne i form af tvangsmæssig ægteskabsregulering og lignende kun kunne bringe forstyrrelse og føre til skæbnesvangre konsekvenser. Racernes forsvinden er en uafvendelig kendsgerning, som det ikke nytter at kæmpe imod. Jegets udfoldelse, som er den historiske udviklings mening, er uforenelig med racens liv. Men hvad det gælder om at forstaa er den positive side af denne udvikling: at den betyder en uhyre udvidelse af det enkelte jugs muligheder. Hver enkelt menneske er bestemt til i en vis forstand at blive sin egen race.

TIDSSYMPTOMER

I midten af oktober ifjor hændte i Leipzig en begivenhed, som for den der har blik for intimere sammenhænge, og som i de ting der hænder i livet ikke bare ser ydre tilfældigheder, er et tidssymptom af højeste betydning. Begivenhedens ydre forløb er af

ganske dagligdags og trivial art. Det hændte ved en generalprøve paa et stykke „*Wunder um Verdun*“, at digteren, den 33-aarige Hans Chlumberg som ledede prøven, baglæns traadte et skridt udenfor scenegulvet og styrtede ned i orkestergraven. Han paa-drog sig en hjernerystelse, som nødvendiggjorde en operation. En lungebetændelse stødte til, og han døde kort efter. Den skæbne-mæssige sammenhæng som førte til dette ulykkestilfælde kan kun forstaas udfra et nøjere kendskab til denne digterpersonlighed og i særdeleshed til det stykke hvis opførelse blev anledningen til hans død. Dets hensigt er at fremstille hvorledes de døde soldater fra verdenskrigen kommer tilbage og vil træde i forbindelse med de levende. Overalt — i menneskers boliger, i forsamlingslokaler og parlamenter, allevegne hvor mennesker samles, kommer de og spørger menneskene hvorfor de maatte dø, hvad meningen var med deres offer, og hvad meningen med livet og døden egentlig er. Men ingen mærker deres nærværelse, ingen hører dem eller for-maar at give dem svar, og uden svar, og i erkendelse af at deres offer har været forgæves, vender de tilbage til deres fællesgrave.

Teatrets dramaturg, som stod digteren nær, har senere meddelt forskellige udtalelser, som digteren er fremkommet med under prøverne, og som kaster et mærkeligt lys over hvad her virkelig er foregaaet. Han fortæller at Hans Chlumberg under prøverne var fyldt af en „ekstatisk lidenskab for sit værk“, og at der fra det syntes at udgaa en „mærkelig tvingende kraft, som beherskede dig-teren som en dæmonisk magt“. Om stykket havde han udtalt sig saaledes: „Jeg maatte skrive dette stykke. Intet vilde have kunnet afholde mig derfra. Jeg levede i en feberagtig rus for at kunne blive herre over stoffet. Jeg har ikke beskrevet disse døde fra Verdun, men de er staaet op og er trængt ind i mit væsen. De har taget mig helt i besiddelse, og jeg kunde ikke overvinde dem paa anden maade end ved at jeg tvang dem ind i ordets form“. Dagen før ulykken skete sagde han: „I de sidste uger har jeg ikke kunnet sove. Nat efter nat har de vist sig for mig, de døde fra verdenskrigen. Alle de faldne træder hen foran mig i en uendelig række og taler til mig. De rejser sig mod mig, fordi jeg har revet dem ud af jordens mørke og glemsel. Jeg føler deres nærværelse aldeles

tydeligt. De er ikke fantasibilleder men levende. Og de kommer bestandig igen og tvinger mig til at tale med dem og svare paa deres spørgsmaal. Jeg ved det ikke men jeg tror at de vil hævne sig paa mig, fordi jeg har vækket dem til live igen". Da hans tilstand forværredes efter ulykkestilfældet sagde han: „Jeg ved at jeg skal dø. Det er de døde soldater som vil hævne sig og kommer for at tage mig med sig i graven“.

Man kan naturligvis overfor et saadant tilfælde tage sin tilflugt til en saakaldt „psykologisk“ forklaring og tale om fixe ideer og hallucinationer og deslige. Men den som har en smule virkelighedssans vil føle det utilstrækkelige og intetsigende i den art forklaringer. De er ikke engang længere i stand til at berolige hverken den moralske eller den intellektuelle samvittighed hos menneskene. Dertil er saadanne fænomener blevet altfor hyppige. En mængde mennesker i vor tid oplever ubevidst eller halvbevidst det som denne digter med saa tragisk klarhed har oplevet. Det er ting, som *vil* komme til menneskenes bevidsthed men som ikke *kan* det, fordi et aarhundredes dogmatisk materialisme har sløvet bevidsthederne og tilintetgjort de begreber hvorigennem den virkelighedsmæssige erkendelse kunde naas. Heller ikke Hans Chlumberg har erkendelsesmæssigt og moralsk kunnet faa bugt med den oplevelse han har haft. Han har følt de dødes nærværelse med overvældende magt, de har flokket sig om ham og forfulgt ham med deres spørgsmaal, fordi han var en af de faa som vidste om deres nærværelse, men heller ikke han har kunnet give dem svar paa det de vilde vide. Man kan tage det som en bogstavelig realitet, hvad han selv med en saadan sikkerhed følte, at det var de døde der hævnede sig, fordi han ikke kunde give dem det de krævede, og drog ham med sig i graven. Faldet i orkestergraven var jo ikke en udefra kommende hændelse, men skyldtes en rent indre impuls, der for at fuldbringe en uafvendelig skæbne fik ham til at gøre det skæbnesvangre skridt bagud. Man ser her saa tydeligt som det yderst sjældent er tilfældet, hvorledes en indre nødvendighed af rent aandelig art griber ind og former de ydre begivenheder. Men et tilfælde som dette kan vise os mere. Vi maa spørge: hvem eller hvad var de „døde“, hvis nærværelse han følte med en saadan

magt? Hvis man her vilde blive staaende ved en forklaring som den spiritisterne giver, vilde man komme ind i vildfarelser af endnu mere skæbnsvanger art end den materialistiske afvisning af hele oplevelsen som sygelighed og illusion. Det billede som man vilde faa af de døde som hævnende spøgelseagtige dæmoner er af en saadan uhygge, at al mening med og sikkerhed i livet maatte gaa under. Det som Hans Chlumberg med en saadan magt har oplevet, er ikke de døde soldater selv. Mennesket oplever jo efter døden alle sit livs begivenheder og tanker, som de har præget sig ind i hans æterlegeme fra fødselen til døden. Naar denne oplevelse er tilende, opløses æterlegemet i verdensæteren, og personligheden fortsætter sin tilværelse som aandsvæsen, — endnu for en tid som udgør omtrent en tredjedel af livets varighed forbundet med astrallegemet. (Angaaende meningen med disse betegnelser se *Rudolf Steiner: Videnskaben om det Skjulte*, Vidarforlaget 1930). Disse væsensdeles og af dem navnlig æterlegemets konsistens er bestemt af de tanker og forestillinger, som mennesket har haft i sin bevidsthed i livet. Naar disse tanker, som det jo er tilfældet hos det langt overvejende flertal af menneskene i vor tid, udelukkende har været materialistisk farvet, alene rettet mod og bestemt af den materielle verden og derfor af samme tvangsmæssige mekaniske forløb som den, da hindres eller umuliggøres æterlegemets opløsning i verdensæteren, og astrallegemet og derigennem ogsaa personligheden bevarer en vis forbindelse dermed, som kan give det en art spøgelseagtigt liv. Noget saadant ligger til grund for den oplevelse som Chlumberg har haft, og som han har forsøgt at befri sig for ved at skrive sit drama. De døde fra krigen, som jo alle har faaet en pludselig og for tidlig død, hvor æterlegemet ikke var svækket af sygdom eller alder, har henvendt sig til ham om en hjælp som de ikke selv kunde give. Det han har følt som spørgsmaal har været deres bøn til ham om gennem sin levende og klare tanke at opløse det stivnede og belive det døde i dem. Men han har ikke formaaet det. Ogsaa han var hildet i sin tids tankegang, og hans erkendelse trængte ikke saa vidt, at han fandt de dødes virkelige Jeg. Han saa kun de æterisk-astrale spøgelse. Og i Stedet for de døde fandt han Ahriman, dødens herre, det dødes

tilsyneladende beliver. Derfor drog de ham til graven hvorfra de kom. Hans skæbne taler for den der har øre derfor med en uhørt dramatisk tydelighed. Han følte deres nærværelse som spørgsmaal. Havde han formaaet at besvare disse spørgsmaal, det vil sige havde han haft en virkelig aandserkendelse, da kunde han være trængt gennem illusionen til de døde selv, — han vilde have besejret Ahriman, og de spøgelseagtige former vilde have ophørt at være til. Men da han ikke formaaede det, drog de, eller Ahriman gennem dem, ham med sig i graven hvor de hørte hjemme, men hvor de virkelig døde ikke er at finde.

Denne digters skæbne er et tragisk tidssymptom af største betydning. Oplevelser som hans vil bestandig flere og flere mennesker faa. Men hvis de ikke forbindes med en erkendelse der er stærk og klar og virkelighedsmæssig nok til at gennemskue og beherske dem, vil menneskene tragisk bukke under.

Opstandelse.

Der finder i vor tid en ny art opstandelse sted, som bestaar i at man opstaar som penge. Den stakkels fattige Pestalozzi har oplevet den. Han som gennem hele sit liv maaske aldrig ejede 20 frank paa engang, hans billede sidder nu paa de schweiziske 20-franksedler. Vil nogen nu paastaa at det schweiziske folk ikke har betalt sin gæld til Pestalozzi? og samtidig siger man til alle dem der i vor tid befinder sig i en lignende situation som han: Vent blot 100 aar! saa sætter vi Jer paa pengesedlerne. Er det ikke endnu bedre end at have dem i lommen?

Paven har ved aarsskiftet udsendt mønter for Vatikanstaten, 100 lire i guld, 10 og 5 lire i sølv, 2 og 1 lire, 50 og 20 centesimi i nikkell og 10 og 5 cent. i kobber. Paa guldmønterne findes foruden pavens buste billedet af Kristus som konge, 10-liren smykket af en tronende Madonna, 5-liren af Petrus, 2- og 1-liren bærer billeder af den gode hyrde og den ubesmittede jomfru, mens St. Mikael maa nøjes med 50-centimeren. Paa 2-soldi-stykket finder man endnu engang Petrus og paa soldoen en oliegren. Saa længe skulde det vare inden man fik modsætningen mellem Gud og kejseren, mel-

SPORT →

lem Kristus og Mammon ud af verden. Nu kan paven roligt vise sin guldmønt frem og spørge: Hvis billede og overskrift bærer den? uden at risikere at faa det ubehagelige svar som i sin tid stoppede munden paa ypperstepræsternes udsendinge.

BØGER

Dr. H. Poppelbaum: Die seelischen und geistigen Untergründe des Sports. (Philosophisch-Anthroposophischer Verlag, Dornach, Schweiz).

I april maaned ifjor holdt Dr. Poppelbaum i Kjøbenhavn et offentligt foredrag med samme titel hvorunder han senere har udgivet dette lille skrift. Foredraget vakte dengang langtfra den opmærksomhed som det havde fortjent. Det rører nemlig ved et spørgsmaal som, hvorledes man end stiller sig til det, i alt fald maa indrømmes at have en meget stor betydning i vor tid, og hvorom man sjældent hører sagt et virkelig fornuftigt ord.

Poppelbaum indleder med at gøre opmærksom paa, at man overfor et fænomen som sporten, hvor usympatisk man end finder de fleste af dens udslag, dog ikke kan komme til en dom der har nogen værdi, med mindre man undersøger de sjælelige og aandelige impulser der ligger tilgrund for den, og bedømmer dens forskellige udslag i forhold til dem. Han gaar ud fra noget som alle kan se, at den moderne sport forlængst er ude over det stadium, hvor en stræben efter legemlig sundhed og rekreation efter ensidigt arbejde kan anses for tilstrækkelig forklaring. Sporten har i vore dage antaget saadanne former og har draget saa mange mennesker ind i sin tryllekreds, at der aabenbart maa ligge andre og stærkere aarsager bag. Som et af de mest paafaldende træk nævner han dyrkelsen af de enkelte sportsmænd, „Championskulten“, som ofte tager saa groteske former. Han henviser her til den af alle pædagoger kendte og af Rudolf Steiner i sine pædagogiske skrifter særlig fremhævede trang hos barnet mellem tandskiftningen og puberteten til at vælge sig en helt, i hvis spor man, for at bruge Goethes udtryk, ønsker at arbejde sig op til Olympen. Hvis denne trang ikke tilfredsstilles i den alder hvor den er naturlig, fordi en saa-

dan helt ikke findes, kan resultatet blive, at den slæbes videre med i livet og giver sig udslag senere i forvrænget skikkelse. Og sikkert er det, at den opvoxende ungdom i vore dage ikke har let ved at finde saadanne forbilleder. Der ligger bag den overdrevne beundring for „sportshelten“ en længsel efter at finde det ideale menneske, og deri at beundringen vælger sig saadanne genstande, ligger en ubarmhjertig kritik af vor tids aandelige fattigdom. Men sporten har ogsaa en anden side. Hvad betyder den for dens udøvere? for „rekordsætterne“ selv? Poppelbaum gør opmærksom paa den kendsgerning, at enhver stærk bevægelse, selv om den foretages rent passivt, for eksempel i et automobil eller en flyvemaskine, medfører en neddæmpning af bevidstheden, der i extreme tilfælde kan føre til bevidsthedstab. Den kræver altsaa som modvægt en større vaagenhed, en anspændelse af bevidstheden, til hvilken den legemlige anstrengelse blot er det fysiske korrelat. Ved at hente alle legemets kræfter frem og spænde den fysiske organisme til dens højeste ydeevne, søger sportsmanden ubevidst en styrkelse af sit Jeg. Selve ydelsen betyder en indtræden i en slags højere tilstand, en hæven sig ud over den almindelige tilværelse, som er udtryk for en ubevidst stræben efter en højere bevidsthedstilstand. Poppelbaum nævner her som eksempel den finske løber Nurmi, der forbereder sig til sine præstationer gennem en timelang koncentration, foretaget i ensomhed. „Rekordsætterens besæthed er en ubevidst længsel efter at vaagne op i en højere bevidsthedstilstand“.

Han slutter sin lille bog med at antyde muligheden af en helt anderledes artet sport. Hans tanker er absolut originale og i høj grad værdifulde, fordi de ikke paa nogen maade fordømmer men blot er udslag af et ønske om at forstaa.

Berigtigelse.

Det i *Vidars* decembernummer aftrykte foredrag af Rudolf Steiner var fejlagtigt angivet som holdt den 23. december 1930. Det er holdt den 22. december 1923.

Bendix M. Hjelle A/s
 Fargehandel Bergen

anbefaler

Maler- og farvevarer, Maskinøjer, Kemikaller,
 Rengjøringsartikler etc.

Die Drei

Mennedekning for Antroposofi, Trening og Roethoniisme.

Udgiver: Det antroposofiske Selskab i Tyskland.
 Redaktion: Dr. K. Piper, Dr. E. Schwebsch.

I hvert Hefte fremkommer et hidtil utrykt
 Foredrag af Dr. Rudolf Steiner.

Abonnement pr. Kvart. Mk. 4. Enkelte Hefte. Mk. 1,50. Porto extra
 faas gennem: Administration Die Drei, Stuttgart, Uhlandstr. 4

Hjorths Tryk
 Dalsingsvegd. 14, Njorbenhavn

Landophold.

På mit småbruk mottages 2 å 3
 betalende gjester året rundt. —

Fru Inger Gløersen
 Borre st. Norge

Lunde-møbler Lunde-tøier

Lillehammer

Overretssakfører

OTTO MORGENSTIERNE

Konsultationer og ordn-
 inger i alle rets- og økono-
 miske spørsmåal. ★ Spec.:
 Familie- og arvesaker samt
 eiendomsaffærer.

Carl Johansgt. 16^a, Oslo. Tlf. 21 176, 20576

Vil De ha smukt stivetøi,

så ring til

1/3 Vestheim & Elektrisk Vask

Telef.: 61910 Centralapparat m. omstilling
 til avdelingene f. hotelvask, dampkålsvask, pri-
 vatvask, gjestevask, kontor og driftbestyrer.

Oslo

Telegradr.:
 VESTHEIM

Utenbysboende sender
 oss sitt stivetøi best
 som pakkepost.

EVERON PRÆPARATENE

er den antroposofiske aandsvidenskaps prakti-
 ske resultater paa tannpleiens, haarpleiens og
 hudpleiens omraade. Saa vel tann- som haarmid-
 lenene er angit av *Rudolf Steiner* selv. Deres vel-
 gjørende virkninger oppleves derfor ogsaa av alle
 som bruker dem. Man behøver bare at forsøke
 dem gjennem nogen tid, saa gjør man selv denne
 erfaring.

Everon-tannmidlenefaaes nu praktisk talt over
 hele Norge i de større parfymierier, og haar- og
 hudmidlene skaffes enten paa forlangende eller
 kan bestilles direkte fra *Everon Generaldepot*
 i Oslo.

Prisene er:

Everon-tandcrème, st. tuber (tysk tekst)	kr. 1.75
— — — (norsk ")	" 1.50
— — smaa — —	" 0.90
— mundvand, store fl.	" 3.00
— — smaa "	" 2.00
— haarvand, pr. fl.	" 4.00
— haarolje, —	" 1.75
— ansiktsvand (Toilettmilch) pr. fl.	" 3.00
— Shampo-pulver med Rosmarin (2-3 portioner)	" 0.50
— Toilette-Milch	" 3.00
— Rosmarin-sæpe (stærkt aktiver.)	" 1.20
— Toilettemilch-sæpe	" 1.00
— Hudcreme 1/1 (DagNat) m. fett	" 1.50
— — 1/2 (—) —	" 0.90
— Sonnenbrand Salbe	" 1.50
— Fichten Nadel Bade Milch (nogen faa flasker paa lager)	" 1.50

Everon Generaldepot, Carl Johansgt. 16^a, Oslo.

Telefon: 24 857

② side 27

Rune L. Hansen

ANTROPOSOFISK LITTERATUR

Dr. Rudolf Steiner, i norsk og dansk oversettelse.

Videnskapen om det Skjulte, fremstillet i omrids, oversat av Johannes Hohlenberg	kr. 6.00
—	innb. 7.75
Kristendommen som mystisk kjendsgjerning	2.50
—	innb. 4.00
Antroposofi, en innførelse i den antroposofiske ver- densanskuelse	4.00
—	innb. 5.00
Teosofi, en vei til oversanselig erkjennelse	4.00
Hvorledes erhverves kundskap om høiere verdener	4.00
Tærskelen til den aandelige verden	3.00
—	innb. 4.00
Mennesket og menneskehetens aandelige ledelse ...	2.00
—	innb. 3.00
Akasha-Kroniken [dansk]	4.00
Frihedens Filosofi [dansk]	6.00
Kjernepunktene i det sociale spørsmaal	2.00
—	innb. 3.00
Det sociale spørsmaal fra antroposofisk synspunkt	1.00
Livsspørsmaal for den teosofiske bevægelse	0.60
Reinkarnasjon og karma	1.00
Hvordan karma virker	1.00
Praktisk utdannelse av tenkningen	1.00
Barnets Opdragelse	1.00
Fader vor	0,75
Kristus og menneskesjelen (stencils)	innb. 3.00
Johannesevangeliet (stencil)	” 6,00

Otto Morgenstjerne:

Om nødvendigheten av en social nyskapning	1.00
Sann erkjennelse av aandsvirkeligheten, en kort orientering	

Fr. Rittelmeyer:

Mit livs møte med Rudolf Steiner, oversat av Bok- ken Lasson	3 50
—	innb. 5.00

Nanna Thorne:

Svar paa livsspørgsmål	3,00
------------------------------	------

»Vidar«, nordisk tidsskrift for aandsvidenskap,

Aarsabonnement, innenlands kr. 10.00, utenlands kr. 12.00	
Halvaarsabonnement, > > 5.00, > > 6.00	
Enkelthefte	> 1.00
Ældre Aargange av „Vidar“, samlet	” 2,00

Vidar-Forlaget,
Oscarsgate 10, Oslo. Telf. 64853.

Nylig utkommet paa Vidarforlaget, Oscarsgt. 10, Oslo,
ny oversættelse av dr. Rud. Steiners „Geheimwissenschaft im Umriss“ ved
Johs. E. Hohlenberg:

heft. kr. 6,00. **Videnskapen om det skjulte.** Innb. kr. 7,75.